

Het Alexandriësyndroom II

Dr. Flinterman is met een reactie gekomen op ons essay *Het Alexandriësyndroom*, welke als appendix te lezen valt in het boek *Boterzacht en Flinterdun*. Bij deze geven wij weer commentaar op zijn laatste bijdrage aan het debat (*Gestolen erfenis 3: Alexandria revisited*). Centraal in het debat blijft het boek *Stolen Legacy* van G.G.M. James staan. Wij vinden dat betreffend boek interessante vragen en hypothesen opwerpt, maar tegelijkertijd wordt het door het Eurocentrische establishment compleet verguisd. Jammer genoeg komt het debat over de vragen en hypothesen die James voor het voetlicht heeft gebracht niet opgang vanwege de Alexandrië valkuil. Eurocentrische geleerden trachten ieder inhoudelijk debat over de ideeën van James in de kiem te smoren door te refereren aan de Alexandrië valkuil. In de ogen van velen (die niet alle feiten kennen) is James daarmee onmiddellijk compleet gediskwalificeerd. Want hoe kan een geleerde die niet eens weet dat Alexandrië door Alexander van Macedonië is gesticht nu serieus worden genomen? In werkelijkheid ligt alles toch iets ingewikkelder. Maar helaas is James niet meer onder ons waardoor hij zichzelf niet kan verdedigen tegen deze stroman.

Echter, de Indiase geleerde C.K. Raju heeft het boek *Euclid and Jesus* geschreven. Of Raju überhaupt weet heeft van het werk van James hebben wij geen weet. Desalniettemin menen wij dat hierboven genoemd boek van Raju in veel opzichten gezien kan worden als het officieuze tweede deel van *Stolen Legacy*. Raju is in principe niet Afrikaansgecentreerd en zijn werk geniet ook weinig bekendheid in de Afrikaansgecentreerde gemeenschap. Wel kan Raju heel duidelijk gekwalificeerd worden als antikolonialistisch. *Euclid and Jesus* begint min of meer waar *Stolen Legacy* ophoudt. Dat wil zeggen, *Stolen Legacy* stopt praktisch bij de verovering en plundering van Rhakotis doch *Euclid and Jesus* vangt daar juist aan.

We hebben dus reeds meermalen van gedachte gewisseld met dr. Flinterman over de stichting van de stad Alexandrië. Maar Alexandrië verdient eigenlijk veel meer aandacht dan slechts de vraag wie haar gesticht heeft. De stad Alexandrië is niet slechts van belang voor de Eurocentrische interpretatie van de hypothese van James. Los van de vraag of Alexandrië door Alexander van Macedonië is gesticht, het zou uitgroeien tot wellicht wel de belangrijkste stad van de bekende wereld. Het grote historische belang van Alexandrië wordt gezien de geringe aandacht die classici eraan besteden niet erkend. Justin Pollard en Howard Reid hebben daar het volgende over te zeggen:

De meesten van ons vinden het vanzelfsprekend dat twee steden, Athene en Rome, de klassieke wereld compleet domineerden...Er was

in feite een derde stad die, op haar hoogtepunt, beide steden overschaduwde in zowel welvaart als bevolkingsgrootte maar ook in wetenschappelijke en artistieke verworvenheden. Deze stad die grotendeels over het hoofd is gezien door de geschiedenis had een unieke ziel. Terwijl Griekenland en Rome hun invloed verspreidden middels handel en oorlog, ving deze stad een andersoortig avontuur aan, niet met de punt van het zwaard maar met de punt van de pen. Haar triomf was de verovering van de geest—niet geleid door legioenen van soldaten maar door dynastieën van geleerden die door de boeken navigeerden. Deze stad was Alexandrië.¹

Maar waarom hebben classici Alexandrië nimmer de aandacht gegeven die het toekomt? Volgens Raju had dat onder meer te maken met religieuze bevooroordeeldheid. We hebben een beeld dat Eurocentristen per definitie van de Grieken houden, maar dat beeld moet enigszins genuanceerd worden. Christelijk Europa ziet zichzelf zoals gezegd als de erfopvolger van de Grieks-Romeinse beschaving, maar die affiniteit is beperkt tot de vroege Grieken (Socrates, Plato, Aristoteles, etc.). Christelijk Europa houdt niet van de latere *Hellenen*, de Griekssprekenden die o.a. het neoplatonische geloof aanhingen en een strijd op leven en dood voerden tegen het opkomende christendom. Nadat de christenen de strijd in hun voordeel hadden beslecht zijn die Hellenen vervloekt en verketterd in de geschiedenisboeken van de christenen. Aangezien Alexandrië de grote citadel was van de Helleense wereld is het verklaarbaar waarom Alexandrië het ondergeschoven kindje werd van de historici van de erfopvolgers van de Grieks-Romeinse wereld en zij liever de nadruk legden op die Grieken die niet gestreden hebben tegen het christendom, al was het maar om de simpele reden dat het christendom nog niet bestond in hun tijd.²

In dit essay staat de vraag centraal in hoeverre hetgeen G.G.M. James over Alexandrië heeft beweerd gestaafd kan worden. Zo heeft dr. Flinterman middels nauwgezet onderzoek naar voren gebracht dat er geen bewijs is dat Aristoteles Egypte ooit heeft bezocht. We gaan de vraag beantwoorden hoe relevant dat onderzoek is voor de discussie. Daarna gaan we in op de vraag hoe belangrijk Rhakotis moet zijn geweest ten tijde van Alexander van Macedonië en in welke context we het belang van het toenmalige Rhakotis moeten plaatsen. Vervolgens reageren we op de verrassende reactie van dr. Flinterman op ons antwoord op de Alexandrië valkuil. Dan volgt er een paragraaf waarin we ingaan op het feit dat in tegenstelling tot wat dr. Flinterman dacht dr. Asante niet pas in 2009 maar reeds in de 20^e eeuw de kritiek van Lefkowitz had beantwoord dat James in *Stolen Legacy* Alexander van Macedonië een stad liet plunderen die niet zou hebben

¹ J. Pollard, H. Reid, *THE RISE and FALL of Alexandria*, blz. xiii.

² C.K. Raju, *Euclid and Jesus*, blz. 32.

bestaan. En uiteindelijk staan we nog even stil bij de misvatting van James dat Democritus boeken zou hebben gekocht van Anaxarchus.

Wijzen de documenten uit dat Aristoteles in Egypte is geweest?

Dr. Flinterman begint zijn betoog met hetgeen hij typeert als "... een aanvulling op en precisering van Djehuti-Ankh-Kheru's weergave van mijn behandeling van (de bronnen voor) de biografie van Aristoteles." Eerder refereerde dr. Flinterman als volgt op de conclusie die James getrokken heeft over de herkomst van de kennis van Aristoteles:

Tot de stellingen van James behoort de bewering dat de Macedonische koning Alexander III, in eendrachtige samenwerking met de Griekse filosoof Aristoteles, de Koninklijke Bibliotheek in Alexandrië zou hebben geplunderd. Uit de daar gestolen boeken zou Aristoteles de wijsheid hebben geput waarmee hij vervolgens zelf goede sier ging maken...De titel van het eerste hoofdstuk van James' boek vat zijn stelling nogmaals treffend samen: 'Greek Philosophy is Stolen Egyptian Philosophy'. Een cruciale episode in deze vermeende intellectuele diefstal werd volgens James gevormd door de inbezitneming en plundering van de Koninklijke Bibliotheek in Alexandrië.³

Tegen het einde van zijn eerste artikel in *Lampas* 50 trekt hij de volgende conclusie:

Het zal inmiddels duidelijk zijn geworden wat er mis is met de aan het begin van dit artikel geciteerde beweringen van James. Niet alleen vinden deze geen enkele steun in onze bronnen over de verovering van Egypte door Alexander, het leven van Aristoteles en de Koninklijke Bibliotheek in Alexandrië; zij zijn daarmee zelfs in flagrante tegenspraak...Aristoteles bevond zich niet in het vervolg van Alexander, maar gaf in Athene filosofisch onderricht.⁴

Wij kunnen het grondige onderzoek van dr. Flinterman waarin hij verschillende documenten nauwkeurig tegen elkaar afweegt en uiteindelijk de conclusie trekt dat er geen waterdicht gedocumenteerd bewijs is dat Aristoteles Egypte heeft bezocht zeker waarderen op zijn merites. Tegelijkertijd moeten wij het genuanceerde relaas van dr. Flinterman helaas afdoen als een ordinaire stroman. Waarom? Omdat James nergens gezegd heeft dat uit de overgeleverde

³ J. Flinterman, *Lampas* jaargang 50 nummer 2, blz. 124.

⁴ J. Flinterman, *Lampas* jaargang 50 nummer 2, blz. 137.

documenten blijkt dat Aristoteles Egypte heeft bezocht. Sterker nog, hij erkent ruiterlijk dat de geschiedenis stil is over een bezoek van Aristoteles aan Egypte. Maar hij ziet dat tegelijkertijd als een zwakke schakel in de biografie van Aristoteles. Dus waarom tracht dr. Flinterman iets aan te tonen waar James het mee eens is? Hieruit volgt dat de elkaar tegensprekende antieke documenten die dr. Flinterman aanhaalde om tegen elkaar af te wegen op zichzelf weliswaar interessant zijn maar in de context van de discussie allesbehalve relevant aangezien James in deze dr. Flinterman beslist niet tegenspreekt. James had een andere insteek, hij beweerde zoals gezegd niet dat overgeleverde documenten uitwezen dat Aristoteles Egypte heeft bezocht. Wat hij deed is aangeven dat hij het verdacht vond dat de geschiedenis stil is over Aristoteles zijn bezoek aan Egypte. Dat is een essentieel verschil:

De geschiedenis van Aristoteles zijn leven heeft hem meer kwaad dan goed gedaan, omdat het zorgvuldig enige verklaring ontwijkt gerelateerd aan diens bezoek aan Egypte, al dan niet vergezeld door Alexander de Grote, toen hij Egypte binnenviel. Deze stilte in de geschiedenis werpt twijfel over het levensverhaal en de verworvenheden van Aristoteles. Hij zou twintig jaar verdoen hebben onder het mentorschap van Plato, die beschouwd wordt als een wijsgeer, maar hij studeerde af als de grootste onder de natuurkundigen van de oudheid. Twee vragen dienen gesteld te worden (a) Hoe kon Plato aan Aristoteles leren waar hij zelf geen weet van had? (b) Waarom zou Aristoteles twintig jaar verdoen bij een leraar waarvan hij niets kon leren? Dit stukje geschiedenis klinkt ongeloofwaardig. Wederom, om argwaan over het buitengewone aantal boeken dat aan Aristoteles wordt toegeschreven te ontwijken, vertelt de geschiedenis dat Alexander de Grote hem een grote som geld verschafte om de boeken te verkrijgen. Wederom klinkt de geschiedenis hier ongeloofwaardig en dienen er drie statements gemaakt te worden. (a) Om die boeken over de wetenschap aan te kunnen schaffen moeten zij in omloop zijn geweest om Aristoteles zodoende in staat te stellen ze te bemachtigen. (b) Als de boeken in omloop waren voordat Aristoteles ze aanschafte, en omdat hij in het geheel niet verondersteld wordt Egypte te hebben bezocht, dan moeten de boeken in kwestie onder de Griekse filosofen hebben gecirculeerd. (c) Als ze onder de Griekse filosofen circuleerden, dan zouden we verwachten dat het onderwerp van zulke boeken bekend was in Aristoteles' tijd, en hij zou als gevolg daarvan niet gecrediteerd kunnen worden met het produceren van die boeken of het introduceren van nieuwe ideeën in de wetenschap.⁵

⁵ G.G.M. James, *Stolen Legacy*, blz. 2.

Elders geeft James zelfs een synopsis van de biografie van Aristoteles volgens de mainstream Eurocentrische geschiedschrijving:

Volgens de tekstboeken over de geschiedenis van de Griekse filosofie werd Aristoteles in 384 v. Chr. geboren te Stagira, een stad te Thracië. Zijn vader, Nicomachis, zou functioneren als lijfarts van Amyntas, koning van Macedonië. Er wordt niets vermeld over zijn vroegste onderwijs, slechts dat hij een wees werd en op negentienjarige leeftijd naar Athene vertrok, alwaar hij twintig jaarlang een leerling van Plato was. We zijn eveneens geïnformeerd dat na de dood van Plato zijn neef de leiding kreeg over diens school, en dat Aristoteles onmiddellijk naar Mysia vertrok, alwaar hij de nicht van Hermaias ontmoette en met haar trouwde. Net zoals na de dood van Amyntas van Macedonië, zijn zoon Philip, na koning te zijn geworden, Aristoteles tot mentor benoemde van zijn zoon Alexander, een jongen van dertien (later de Grote genoemd vanwege zijn verovering van Egypte). Nadat Philip vermoord was in 336 v. Chr. werd Alexander koning, en worden we geïnformeerd dat hij onmiddellijk een Aziatische campagne plande, Egypte inbegrepen, gedurende welke tijd Aristoteles naar Athene zou zijn teruggekeerd en een school stichtte in een gymnasium genaamd het Lyceum. We zijn verder geïnformeerd dat Aristoteles deze school slechts twaalf jaar onder zijn hoede had, dat Alexander de Grote hem de fondsen verschafte om een groot aantal boeken aan te schaffen, dat zijn leerlingen Peripatici werden genoemd, en dat een priester genaamd Eurymedon een aanklacht tegen hem indiende wegens heiligschennis, hij van Athene naar Chalcis in Euboea vluchtte, alwaar hij in ballingschap verbleef tot zijn dood in 322 v. Chr.⁶

Dus James stelt dat de geschiedenis niet verklaart hoe Aristoteles zijn enorme kennis heeft kunnen vergaren. Dat zou zijns inziens alleen verklaard kunnen worden door een bezoek aan Egypte dat niet gedocumenteerd is door zijn biografen. Dr. Flinterman zegt juist dat omdat de documenten die we in zijn ogen het meest serieus moeten nemen niet aangegeven dat Aristoteles in Egypte is geweest, Aristoteles dus niet in Egypte is geweest. Tevens tracht hij te suggereren dat James beweerd heeft dat er gedocumenteerd bewijs is dat Aristoteles Egypte heeft bezocht. Maar dit is een afleidingsmanoeuvre. Hij doet dit om de kardinale vraag die James stelt te ontwijken en die vraag is hoe Aristoteles aan zijn kennis is gekomen. Des te opmerkelijker aangezien dr. Flinterman zelf in *Lampas* heeft aangegeven dat de Grieken niet of nauwelijks bibliotheken kenden.⁷ Het zou in die geest daarom ook voor dr. Flinterman erg onaannemelijk moeten zijn dat Aristoteles zijn kennis in Griekenland heeft vergaard. Dus wedermaal de vraag,

⁶ G.G.M. James, *Stolen Legacy*, blz. 112-113.

⁷ J.J. Flinterman, *Lampas* jaargang 50 nummer 2, blz. 150-151.

hoe kon Aristoteles zo ongelooflijk veel wetenschappelijke boeken hebben geschreven zonder Egypte aangedaan te hebben? James geeft het volgende aan over de classificering van het enorme aantal boeken dat toegeschreven wordt aan Aristoteles:

Aristoteles wordt gecrediteerd zijn eigen schrijven als volgt te hebben geclassificeerd: (i) De Ethiek, wier onderwerp is waarheid, en wat bevatte (a) Wiskunde (b) Natuurkunde en (c) Theologie. (ii) De Praktische filosofie, wier onderwerp nuttigheid is, bevatte (a) Ethiek en (c) Politiek. (iii) De Productieve of Poëtica wier onderwerp handelde over de schoonheid, en bevatte (a) Poëzie (b) Kunst en (C) Retorica. N.B. Noch Logica noch Metafysica staan op die lijst...⁸

James heeft opgemerkt dat er ook met de boeken die Aristoteles zelf zou hebben geclassificeerd iets vreemds aan de hand is. Aristoteles, die volgens zijn biografen nimmer Egypte heeft aangedaan, becommentarieert en corrigeert de doctrines van alle voorgaande Griekse filosofen alsof hij de wijsheid bij tijde van schrijven in pacht had. Als een docent die met een rode pen in zijn hand en de juiste antwoorden naast zich tentamens corrigeert:

Voorts, Aristoteles' recensie van de doctrines van alle voorgaande filosofen inclusief Plato, samen met zijn blootstelling van hun fouten en ongerijmdheden, maakt duidelijk dat hij niet slechts overtuigd was van het feit dat hij in het bezit was van nieuwe en correcte kennis, kennis die voorheen niet beschikbaar was voor de Grieken, maar eveneens dat hij nu kon spreken met grootse autoriteit. Dit is het moment om aan te geven dat ik ervan overtuigd ben dat Aristoteles een cultureel gat van 5000 jaar vertegenwoordigt tussen zijn innovatie en het Griekse niveau van beschaving; want het is onmogelijk om van de overtuiging te ontsnappen dat hij zijn onderwijs en boeken verkregen heeft van een natie buiten Griekenland, de Egyptenaren die cultureel veel verder ontwikkeld waren dan de Grieken van zijn tijd.⁹

Hieraan kan toegevoegd worden dat Aristoteles in zijn boeken concreet aan de Egyptenaren refereert als zijnde de grootst mogelijke autoriteiten in de astronomie.¹⁰ Tevens is uit een technische passage uit zijn boek *Meteorologie* (352 b 20) geconcludeerd dat Aristoteles betreffende passage alleen zo op heeft kunnen schrijven als hij het fenomeen dat hij beschreef in Egypte zelf met eigen ogen had aanschouwd.¹¹ Dit soort zaken hebben James en andere Afrikaans-

⁸ G.G.M. James, *Stolen Legacy*, blz. 113.

⁹ G.G.M. James, *Stolen Legacy*, blz. 118-119.

¹⁰ T. Obenga, *African Philosophy*, blz. 156.

¹¹ T. Obenga, *Ancient Egypt and Black Africa*, blz. 67-68.

gecentreerde geleerden ervan overtuigd dat ‘het alibi’ dat de contemporaine biografen aan Aristoteles verschaft hebben alles behalve waterdicht is.

Verder geeft James aan dat voor de tijd van Aristoteles noch de Ioniërs, noch de Italianen het ‘auteursrecht’ van de filosofie claimden omdat ze wisten dat het ware ‘auteursrecht’ bij de Egyptenaren lag. Maar na de verovering van Egypte en het heengaan van Aristoteles zijn de Atheense leerlingen van Aristoteles—zonder de autoriteit van de staat—een geschiedenis van de Griekse filosofie samen gaan stellen, wat bestond uit hetgeen in die tijd bekend stond onder de noemer sophia of wijsheid van de Egyptenaren. Maar omdat die vermeende geschiedenis was samengesteld door de leerlingen van de grote Aristoteles zijn latere generaties het Griekse filosofie gaan noemen, terwijl de Griekse autoriteiten juist de grootste vijanden waren van deze kennis. Ze zagen filosofie als een gevaarlijke buitenlandse innovatie en vervolgden daarom filosofen. Om die reden beweerde James dat de Griekse filosofie gestolen is. Deze filosofie verspreidde zich vanuit Egypte in eerste instantie naar Ionië, vervolgens naar Italië en uiteindelijk Athene.¹² James heeft het volgende te zeggen over de samenstelling van de geschiedenis van de Griekse filosofie:

Toen Aristoteles besloot om een geschiedenis van de Griekse filosofie samen te stellen moet hij zijn wensen kenbaar hebben gemaakt aan zijn leerlingen Theophrastus en Eudemos: want niet lang nadat hij zijn metafysica had geproduceerd volgde Theophrastus door achttien boeken te publiceren over de doctrines van de fysici. Evenzo, nadat Theophrastus zijn doctrines van de fysici had gepubliceerd produceerde Eudemos aparte geschiedenissen van de aritmetica, meetkunde, astronomie en theologie. Dit was een verbazingwekkende start, vanwege het grote aantal wetenschappelijke boeken, en de grote verscheidenheid aan behandelde onderwerpen. Deze situatie heeft terecht de argwaan van de wereld opgewekt, omdat het de bron van al die wetenschappelijke werken ter discussie stelt. Omdat Theophrastus en Eudemos tegelijkertijd studeerden onder Aristoteles, en omdat de verovering van Egypte door Alexander de Grote de Egyptische bibliotheek te Alexandrië beschikbaar maakten voor de Grieken om onderzoek te doen, is het te verwachten dat deze drie mannen, Aristoteles die een goede vriend was van Alexander, Theophrastus en Eudemos, niet slechts tegelijkertijd onderzoek deden in de Alexandrijnse bibliotheek, maar eveneens zichzelf aan boeken moeten hebben geholpen, wat hen in staat stelde om elkaar zo snel op te volgen in de productie van wetenschappelijke werken (William Turner’s *Hist. of Phil.* p. 158-159), hetgeen of een deel van de oorlogsbuit genomen was van de bibliotheek of compilaties daarvan waren. (Let op dat het werk van Aristoteles de tekenen van het nemen van aantekeningen

¹² G.G.M. James, *Stolen Legacy*, blz. 10.

onthult en dat Theophrastus en Eudemus tegelijkertijd leerlingen waren aan de school van Aristoteles). William Turner's Hist. of Phil. blz. 127.¹³

Meer in het algemeen gaat James ervan uit dat de bibliotheek van Rhakotis werd omgevormd tot een onderzoeksinstituut en de leerlingen van Aristoteles verhuisden van Athene naar deze grootse bibliotheek, die aangevuld werd met de collecties van andere Egyptische bibliotheken. De Griekse studenten studeerden onder de Egyptische priesters en docenten totdat laatstgenoemden waren uitgestorven.¹⁴

Maar het punt is dat de Grieken al spoedig na de machtsovername hellenocentrisme hebben trachten te veralgemeniseren, beginnende dus met de samenstelling van de geschiedenis van de Griekse filosofie door de peripatetici. Hierdoor raakte de Egyptische bijdrage aan de wereld ondergesneeuwd in het bewustzijn van de heersende klasse (daar hoorden dus ook geassimileerde Egyptenaren bij). Als de papyrusrol *Le Livre d'écolier* daterend uit de 3e eeuw v.j. representatief is dan moeten we concluderen dat het onderwijs in Alexandrië compleet gefocust was op de Griekse culturele traditie en Egypte compleet genegeerd werd. Zo bevat betreffend schoolboek een lijst met alle grote rivieren die Alexander van Macedonië over is gestoken op weg naar India, behalve de Nijl.¹⁵ Zo lijkt de Egyptische bijdrage aan de wereldgeschiedenis al in de oudheid onder het tapijt geschoven te zijn (al zijn er altijd auteurs geweest die de Egyptische bijdrage aan de filosofie hebben erkend).¹⁶

Nu komen we concreet terug op één van de kardinale vragen die James heeft gesteld: het grote aantal boeken dat toegeschreven wordt aan Aristoteles. Hoe was het mogelijk dat Aristoteles zo ongelooflijk veel boeken op zijn naam heeft staan die handelen over zoveel totaal verschillende onderwerpen terwijl hij uit een cultuur kwam die nauwelijks bibliotheken kende? James verwijst naar de volgende bronnen die refereren aan de astronomisch grote productiviteit van Aristoteles:

Er zijn twee overgeleverde lijsten van boeken afkomstig uit Alexandrijnse en Arabische bronnen. (i) De oudste lijst, afgeleid van de Alexandrijnse Hermippus (200 v.Chr.), die de boeken van Aristoteles schatte op 400, die zich, volgens Zeller's suggestie, in de tijd dat de lijst werd samengesteld, in de Alexandrijnse Bibliotheek moeten hebben

¹³ G.G.M. James, *Stolen Legacy*, blz. 17.

¹⁴ G.G.M. James, *Stolen Legacy*, blz. 46-47.

¹⁵ H. Maehler, *Alexandria, Real and Imagined*, "Alexandria, the Mouseion, and cultural identity" (ebook), locatie 440.

¹⁶ Dit doet denken aan het verdoezelen van de geschiedenis van gekoloniseerde volkeren ten tijde van de Europese expansie.

begeven. (ii) De latere lijst, afgeleid van Arabische bronnen, was samengesteld door Ptolemus, van de eerste of tweede eeuw na Christus. Deze lijst vermeldt de meeste werken in de moderne collectie, en telt in totaal duizend boeken.¹⁷

Er zijn wel verklaringen over hoe het mogelijk is dat er zo ongelooflijk veel boeken toe worden geschreven aan Aristoteles en bovenal hoe het komt dat het er in de loop der eeuwen steeds meer werden. Zo hebben we elders de kritiek van Casaubon bediscussieerd, die begin 17e eeuw ontdekte dat de *Hermetica* in werkelijkheid niet door één persoon is geschreven in de zeer vroege oudheid, maar pas in de tweede en derde eeuw van de jaartelling opgetekend is door de geleerden van Alexandrië (en daarmee veel minder oud was dan eerder gedacht, en dus een vervalsing zou zijn).¹⁸ Maar moderne geleerden die de *Hermetica* hebben bestudeerd hebben een goede verklaring over hoe het kan dat meerdere auteurs aan de *Hermetica* hebben gewerkt:

Hermes werd gecrediteerd voor deze geschriften, ook al weten we dat ze het samengestelde werk vormen van vele geleerden, maar dit brengt noch hen noch Hermes in diskrediet. Het was een algemeen gebruik van auteurs in de oudheid om werk toe te schrijven aan de god die hen inspiratie verschaftte. Dit was een vorm van respect, geen poging om te bedriegen.¹⁹

Dus wellicht had Aristoteles in de loop der tijd eveneens een dergelijke status verkregen onder de geleerden van Alexandrië dat er boeken geschreven werden die men vervolgens aan hem toeschreef als vorm van respect. Van zo'n 'god', die door zoveel collega's op een voetstuk was gezet en zelfs hun reputatie aan hem hadden verbonden durfden biografen uit de derde eeuw zoals Diogenes Laërtius misschien niet meer te vermelden dat hij in werkelijkheid in Egypte zijn kennis had opgedaan. Dat verklaart wellicht (al dan niet gedeeltelijk) de 400 boeken die in 200 v.Chr. aan Aristoteles werden toegeschreven.

Maar hoe komen we dan aan de duizend boeken afgeleid uit de Arabische bronnen? Eveneens C.K. Raju heeft een belangrijke bijdrage geleverd om de vraag die Eurocentristen consequent ontwijken (hoe het kan dat er zo ongelooflijk veel boeken aan Aristoteles worden toegeschreven), te beantwoorden. Raju verwijst daarbij naar de beroemde boekenbazar van Bagdad. In het Bagdad van de 10^e eeuw floreerde er een boekenbazar. Met name boeken uit de oudheid waren erg in trek. Om de marktwaarde van een boek te verhogen schreven boekverkopers daarom doelbewust maar allerlei boeken toe aan de welbekende

¹⁷ G.G.M. James, *Stolen Legacy*, blz. 113-114.

¹⁸ Djehuti-Ankh-Kheru, *Boterzacht en Flinterdun*, blz. 113-114.

¹⁹ T. Freke & P. Gandy, *The Hermetica*, blz. 17.

antieke Griekse auteur Aristoteles. Daarnaast waren er mensen die gewoon bepaalde ideeën wilden promoten en daarom bepaalde boeken waarin betreffende ideeën werden geuit toeschreven aan Aristoteles, waarbij de autoriteit van Aristoteles dus gebruikt werd om ideeën meer gewicht te geven. De naam Aristoteles was een soort van kwaliteitswaarborg geworden dat er sterk toe bijdroeg dat boeken werden verkocht. In die atmosfeer zijn er heel veel nepboeken van Aristoteles in omloop gekomen.²⁰

Aanvankelijk dachten wij dat dr. Flinterman wel begrepen had dat James nergens beweerd noch gesuggereerd heeft dat de (serieus te nemen) overgeleverde bronnen uitwijzen dat Aristoteles Egypte heeft bezocht. We vonden het opmerkelijk dat ondanks dat James zelf aangaf dat de geschiedenis stil is over het bezoek van Aristoteles aan Egypte antagonist dr. Flinterman juist naar antieke documenten verwees die wel degelijk aangeven dat Aristoteles Alexander van Macedonië heeft vergezeld in Egypte. Door naar bepaalde bronnen te verwijzen die James of straal genegeerd heeft omdat hij ze niet serieus nam (of geen weet had van hun bestaan), geeft hij in feite een grotere geloofwaardigheid aan de hypothese van James. James had nl. ook kunnen zeggen: "de geschiedenis is verdeeld over de vraag of Aristoteles Egypte heeft bezocht." Om vervolgens uit te weiden waarom het onwaarschijnlijk is dat Aristoteles in Griekenland al zijn kennis en boeken heeft bemachtigd.

De betekenis van Rhakotis

Rhakotis was de naam van Alexandrië voordat Alexander van Macedonië Egypte had aangedaan (of eigenlijk ook na zijn komst, maar daar komen we nog op terug). Echter, volgens dr. Flinterman was Rhakotis een kleine nederzetting, waaruit zou volgen dat haar invloed te verwaarlozen was. Deze gedachte is gebaseerd op de getuigenis van Strabo (wederom, nu het hem uitkomt neemt dr. Flinterman de getuigenissen van de antieken wel serieus).²¹ Maar is dat wel zo? En zou het van doorslaggevend belang zijn dat Rhakotis kwa omvang niet indrukwekkend was? Ten eerste, het is maar de vraag of Rhakotis daadwerkelijk zo nietig was als gedacht wordt door sommigen. Er zijn geleerden die daar vraagtekens bij hebben geplaatst.

We denken niet dat Rhakotis het culturele centrum van de Egyptische beschaving was. Maar ook al viel het te kwalificeren als cultureel periferiegebied, toch kan het een stuk groter zijn geweest dan doorgaans gedacht wordt. Als Griekse historici aangeven dat Rhakotis een nederzetting was dan kan dat heel goed in relatieve zin bedoeld zijn. Na de komst van Alexandrië groeide het uit tot

²⁰ C.K. Raju, *Euclid and Jesus*, blz. 133.

²¹ J.J. Flinterman, *Gestolen erfenis 3: Alexandria revisited*, blz. 4.

de belangrijkste stad van de bekende wereld. In die context zou gesteld kunnen worden dat Alexandrië avant la lettre slechts een nederzetting was in vergelijking met tot wat het zou uitgroeien.

Naast Jill Kamil heeft bijvoorbeeld Sally-Ann Ashton erop gewezen dat er sterke aanwijzingen zijn dat Rhakotis meer was dan een onbeduidende nederzetting. Ze wijst erop dat Strabo Rhakotis typeerde als een nederzetting, maar dat hij tegelijkertijd aangaf dat het een militaire versterking was tegen ongenodigde gasten vanuit de zee, in het bijzonder de Grieken. De plaats was dus wel degelijk van belang, al was het maar omdat het een significante rol speelde in de verdediging van het land. Hetgeen eveneens blijkt uit de Egyptische naam *R'-qdw*, hetgeen letterlijk 'mond van de muren' betekent, hetgeen weer suggereert dat er fortificaties waren. Wat ondersteund wordt door Alan Rowe, die in 1953 na onderzoek ter plaatse tot de conclusie kwam dat "Rhakotis een sterk grensfort was daterend uit tenminste midden 18^e dynastie, rond 1500 v.j.", en dat het "gedurende de heerschappij van Ramses II nog altijd een groots fort was, een fort dat gebouwen bevatte tot aan de komst van Alexander de Grote...". Verder verwijst Ashton naar de Franse archeoloog Jondet, in 1916 was hij een van de eerste geleerden die vraagtekens zette bij de vermeende geringe omvang van Rhakotis. Op basis van hetgeen Jondet onder water aantrof rondom de stad trok hij de conclusie dat die werken onderdeel zouden kunnen zijn geweest van de verdedigingswerken gebouwd door Ramses II, tevens aannemend dat al dit materiaal reeds in de zee was gevallen voor het bezoek van Strabo. Anderzijds, anderen hebben gesuggereerd dat al dit materiaal in latere tijden van buiten Rhakotis is aangebracht als alternatief om het zeewater te breken of dat het gedurende de Romeinse tijd in de haven is gezonken voordat het verscheept kon worden naar Italië.²²

Wedermaal, Rhakotis is waarschijnlijk nimmer zo groot noch belangrijk geweest als dat het werd na de naamsverandering. Desalniettemin, we hadden reeds eerder naar voren gebracht dat belangrijkheid een relatief begrip is. Bij deze citeren we wat wij eerder in *Boterzacht & Flinterdun* naar voren hebben gebracht:

Het kan best zijn dat de bibliotheek van Rhakotis gering van omvang was vergeleken met andere Egyptische bibliotheken. Maar als het waar is dat de Grieken op hun beurt niet of nauwelijks bibliotheken kenden moet zelfs de bibliotheek van Rhakotis naar toenmalige Griekse maatstaven enorm zijn geweest, en ongelooflijk tot hun verbeelding hebben gesproken. Zoveel boeken hadden ze nog nooit bij elkaar gezien!²³

²² S. Ashton, *Alexandria, Real and Imagined* (ebook), locatie 795-830.

²³ Djehuti-Ankh-Kheru, *Boterzacht & Flinterdun*, blz. 196.

Bovendien heeft Raju overtuigend betoogd dat de Grieken de enorme bibliotheek van Alexandrië onmogelijk zelf hebben kunnen creëren. De volgende argumenten heeft hij daarvoor naar voren gebracht:

De grote bibliotheek had, volgens haar eerste catalogus samengesteld door Callimachus, ten tijde van Ptolemaeus II, zo'n 500.000 boeken. Anderen, zoals de 4e eeuwse "heidense" historicus Ammianus Marcellinus, vermelden een aantal van 700.000 volumes...Waar kwamen al die boeken vandaan? Historici zijn erin geslaagd te *suggereren* dat de boeken in de bibliotheek allemaal op de één of andere manier "Giekse" boeken waren door die vraag te ontwijken. Maar dat lijkt een onmogelijkheid. Zo'n grote hoeveelheid boekrollen schrijven zou grote hoeveelheden papyrus vereisen, geïmporteerd uit Egypte tegen hoge kosten. (De kosten zouden hoog zijn geweest omdat internationale handel een hele riskante onderneming was in die dagen.) Archeologische opgravingen hebben heel weinig papyrussen uit Griekenland opgeleverd. Dit getuigt geenszins van grootschalige import van papyrus naar Griekenland. Omdat papyrus kwetsbaar is zouden de boeken moeten worden onderhouden en telkens opnieuw herschreven door schrijvers. Voor de verovering van Alexander waren de Griekse stadstaten te arm om zich een omvangrijk leger van schrijvers te veroorloven die nodig zijn om te schrijven en een enorme collectie van papyrussen te onderhouden...De Romeinse historicus Strabo bevestigt dat bibliotheken absent waren in Griekenland tot de tijd van Alexander. Hij vertelt ons dat Aristoteles (Alexander's leraar) de eerste "man" was die een bibliotheek bezat—vermoedelijk bedoelde Strabo met "man" eigenlijk "Griek", want bijvoorbeeld de Egyptenaren en Perzen onderhielden lange tijd voor de Grieken al bibliotheken. Als er geen bibliotheken waren in Griekenland voor Alexander konden de boeken in de Grote Bibliotheek zeker niet afkomstig zijn geweest uit Griekenland.²⁴

James en Alexandrië

Het lijkt ons zeer onwaarschijnlijk dat een erudiete man als George G.M. James niet wist dat de stad Alexandrië naar Alexander van Macedonië is vernoemd. Men hoeft er beslist niet voor doorgeleerd te hebben om dat verband tussen Alexander van Macedonië en de stad Alexandrië in Egypte te leggen. Sterker nog, juist omdat het verband tussen de naam van de Macedonische koning en de stad zo helder is klinkt het in de oren van de leek volslagen bespottelijk als erop gewezen wordt dat Alexander van Macedonië Alexandrië heeft geplunderd.

²⁴ C.K. Raju, *Euclid and Jesus*, blz. 60-61.

Want hoe kan een stad die nog niet bestond nou geplunderd worden? Echter, in tegenstelling tot de leek had James er weet van dat Alexandrië geen nieuwe stad was. Dat de stad die na het bezoek van Alexander van Macedonië Alexandrië ging heten reeds vele honderden jaren bestond. Deze stad heette voordien Rhakotis. Waarom had James het in zijn boek dan over Alexandrië en niet over Rhakotis? Wij hebben elders aangegeven dat hij de naam Alexandrië toch gebruikte om consequent te blijven. Hij gebruikte in zijn boek namelijk voor alle Egyptische toponiemen consequent de Griekse benamingen die in zwang raakten na de onderwerping van Egypte, dus ook Alexandrië i.p.v. Rhakotis.²⁵

Interessant is dat de Egyptenaren zelf ten tijde van de Macedonische overheersing de grote stad aan de zee gewoon Rhakotis bleven noemen.²⁶ Hetgeen aangeeft dat zij het in tegenstelling tot Lefkowitz en haar volgers helemaal niet als een nieuwe stad zagen. Dus er zou zelfs betoogd kunnen worden dat de stad niet herdoopt is, maar gewoon zijn antieke naam heeft behouden. In ieder geval wat betreft de inheemse bewoners van Egypte.

Na eerder alles uit de kast gehaald te hebben om James te kijk te zetten aangaande zijn vermeende kardinale blunder Alexander van Macedonië een bibliotheek die niet bestond te hebben laten plunderen in een stad die niet bestond erkent dr. Flinterman tot onze grote doch positieve verbazing in zijn laatste essay toch dat James de benaming Alexandrië gebruikte voor de betreffende stad zowel voor als na het bezoek van Alexander van Macedonië:

Maar toch, hoe onwaarschijnlijk het ook klinkt dat James de naam Alexandrië gebruikt heeft voor de oorspronkelijke Egyptische nederzetting ter plaatse, de logica van zijn verhaal vereist natuurlijk dat dat nu precies was wat hij wel deed. En inderdaad heb ik in zijn boek één passage gevonden die dit lijkt te bevestigen: "The immigration of Greeks to Egypt for the purpose of their education [...] continued until the Greeks gained possession of that land and access to the Royal Library, through the conquest of Alexander the Great. Alexandria was converted into a Greek city, a centre of research and the capital of the newly created Greek empire, under the rule of Ptolemies." Op basis van deze passage ben ik geneigd Djehuti-Ankh-Kheru gelijk te geven: James gebruikte de naam Alexandrië niet alleen voor de door Alexander gestichte stad, maar ook voor een Egyptische nederzetting die daarvóór op die plaats had gelegen.²⁷

²⁵ Dr. Flinterman tracht in *Gestolen erfenis 3: Alexandria revisited* aan te tonen dat de Grieken de naam Rhakotis al gebruikten voordat Alexander van Macedonië Egypte aandeed, maar het gaat natuurlijk in principe om de namen die in zwang waren ten tijde van de Griekse overheersing.

²⁶ H. Maehler, *Alexandria, Real and Imagined*, (ebook), locatie 444.

²⁷ J.J. Flinterman, *Gestolen erfenis 3: Alexandria revisited*, blz. 6-7.

We waarderen de intellectuele eerlijkheid van dr. Flinterman in deze. Hiermee onderscheidt hij zich tevens van Mary Lefkowitz. Zij kon deze intellectuele eerlijkheid nimmer opbrengen en is onverminderd in woord en geschrift haar mantra blijven verkondigen dat James onbekend was met het (veronderstelde) gegeven dat Alexandrië niet bestond voor de komst van Alexander van Macedonië. Daarbij bleef zij het weerwoord van de Afrikaansgecentreerden straal negeren. Waarmee ze tevens haar lezers op het verkeerde been zette door een verkeerd beeld te schetsen van de stand van de discussie.

Ondanks aangegeven te hebben dat uit de tekst blijkt dat voor James het Alexandrië van voor en na de naamsverandering dezelfde stad was, plaatst dr. Flinterman nog steeds de nodige kanttekeningen. Zo komt hij terug op het predicaat koninkrijkheid dat toebedeeld is aan de bibliotheek van Alexandrië voor de komst van Alexander van Macedonië. Hij vindt het met name merkwaardig dat volgens James ieder binnendringend leger eerst de Koninklijke bibliotheek van Alexandrië zou plunderden en daarna pas de Koninklijke bibliotheek van Thebe, die volgens dezelfde James veel magnifieker was en dus als hoofdprijs kon worden bestempeld.²⁸ Het voorgaande zou simpel verklaard kunnen worden vanuit militair-strategische overwegingen. Naar alle waarschijnlijkheid wilde James aangeven dat een veldheer als Alexander zich eerst zou willen verzekeren van een bruggenhoofd aan de kust zodat hij beschikte over een aanvoerrote over zee en tevens de vijand afgesneden had van de Middellandse Zee alvorens hij verder het land binnendrong.

Wat het pre-Alexandrijnse Museum te Rhakotis betreft, die volgens James is geplunderd door Alexander van Macedonië en zijn trawanten en hetgeen volgens dr. Flinterman chronologisch niet kan kloppen,²⁹ dat valt ook in context te plaatsen. Van de beroemde grondlegger van de geschiedenis van de wetenschap George Sarton leren we dat er voor het tijdperk van Alexander van Macedonië al Musea bestonden. Want een Museum is gewoon een tempel die toegewijd is aan de Muzes, de negen godinnen van de poëzie, geschiedenis en astronomie.³⁰ Eerder hadden we vastgesteld dat er naar alle waarschijnlijkheid een tempel met bibliotheek was in Rhakotis. Egyptische priesters waren wijze mannen en vrouwen, mensen die zich bezighielden met intellectuele activiteit, mensen die boeken lazen en boeken schreven maar zich evenzo bekwaamden in bijvoorbeeld de astronomie. Gezien de intellectuele activiteit die plaatsvond in de tempel die de Grieken aantreffen te Rhakotis hebben de Grieken betreffende tempel naar het zich laat aanzien vereenzelvigd met hun eigen tempels die geassocieerd werden

²⁸ J.J. Flinterman, *Gestolen erfenis 3: Alexandria revisited*, blz. 8.

²⁹ J.J. Flinterman, *Gestolen erfenis 3: Alexandria revisited*, blz. 8.

³⁰ G. Sarton, *Ancient Science and Modern Civilization*, blz. 7.

met intellectuele activiteit, hun Musea. Later werd het Museum te Alexandrië een onderzoeksinstituut en is de betekenis van het woord Museum veranderd: in tegenstelling tot de Grieken van voor het tijdperk van Alexander van Macedonië denken wij tegenwoordig niet meer aan een tempel maar aan een plaats waar we interessante voorwerpen en kunst uit het verleden kunnen bezichtigen.

Verder, dr. Flinterman merkt op dat James in tegenstelling tot veel Eurocentrische oudheidkundigen de vestiging van het onderzoeksinstituut te Alexandrië door de Grieken niet als een grootse verworvenheid beschouwt aangezien hij er nauwelijks aandacht aan besteedt.³¹ Dat klopt. Betoogd kan worden dat vanuit Afrikaansgecentreerd oogpunt relevant is dat het onderzoeksinstituut vooral het product is van de plundering van de Koninklijke bibliotheken van Egypte, in de eerste plaats die van Rhakotis. Vanuit dat oogpunt benaderd zou de herstelling van Rhakotis inderdaad als een non-event beschouwd kunnen worden: een Afrikaansgecentreerde historicus benadrukt de plunderingen van reeds dankzij de agency van Afrikanen gevestigde bibliotheken terwijl een Eurocentrische historicus de uitbreiding van de stad en de vestiging van het onderzoeksinstituut zou benadrukken.³²

Correcte interpretatie tekst van James

Dr. Flinterman dacht aanvankelijk dat de (onterechte) kritiek van Lefkowitz op James, dat laatstgenoemde onwetend zou zijn geweest van de Eurocentrische veronderstelling dat de stad Alexandrië gesticht zou zijn door Alexander van Macedonië, pas in 2009 doorgedrongen was bij de Afrocentristen. Echter, alleen al vanwege het feit dat Lefkowitz in de jaren '90 een reeks debatten heeft gevoerd met Afrikaansgecentreerde geleerden was die veronderstelling erg onwaarschijnlijk. Wij wezen er daarom ook op dat dr. Asante op zijn minst zo vroeg als 1999 de hierboven genoemde kritiek van Lefkowitz al had beantwoord maar waarschijnlijk zelfs eerder. Aldus refereerden wij aan een boek dat dr. Asante reeds in 1999 had gepubliceerd waarin hij Lefkowitz terecht wees door erop te wijzen dat Alexandrië beslist geen nieuwe stad was maar dat de Grieken een Egyptische stad die allang bestond verder hebben uitgebreid.³³ Dr. Flinterman heeft de eerlijkheid opgebracht om toe te geven dat hij er in deze naast zat, maar geeft als verzachtende omstandigheid aan dat er bij het internetartikel van 2009 geen verwijzing bij staat dat de tekst in kwestie eerder is gepubliceerd. Wij zijn in deze sportief genoeg om dat als verzachtende omstandigheid te accepteren (anderzijds, als aangegeven wordt dat een auteur 70 boeken en 400 artikelen heeft

³¹ J.J. Flinterman, *Gestolen erfenis 3: Alexandria revisited*, blz. 7.

³² Djehuti-Ankh-Kheru, *Boterzacht en Flinterdun*, blz. 14-19.

³³ M.K. Asante, *The Painful Demise of Eurocentrism*, blz. 57.

geschreven is het toch wel zo verstandig om enige reserve te bewaren aangezien zo maar een boek of artikel boven water kan worden gehaald waar niet op gerekend is).

Verder is interessant dat dr. Flinterman, zoals we gezien hebben, eerder aangaf dat uit de tekst toch blijkt dat James de naam Alexandrië ook gebruikte voor de oorspronkelijke Egyptische plaats. Toch heeft hij het op blz. 10 van zijn essay weer als vanouds over "het verzinsel van James". Als we eerder vastgesteld hadden dat het verhaal van James betreffende de geschiedenis van Alexandrië consistent is, kunnen we het natuurlijk niet opnieuw een verzinsel gaan noemen. Maar nu komt dr. Flinterman met een gewijzigde stelling: wat hij noemt de Rakote-interpretatie van de 'Stolen Legacy-hypothese' zou bedacht zijn in de jaren '90 door Afrocentrische publicisten als reactie op de kritiek van Lefkowitz.³⁴

Wij zien dat anders. Dr. Flinterman onderliggende suggestie in deze is dat Afrikaansgecentreerden een soort van ontsnappingstruuk à la Houdini uit de kast hebben gehaald om James zijn boek *Stolen Legacy* koste wat het kost te redden. Maar in werkelijkheid is het gewoon een kwestie van goed lezen. Zowel sommige Afrikaansgecentreerden als Lefkowitz hadden helaas niet goed gelezen wat James precies op papier had gezet. Gelukkig hebben wij dat misverstand nu kunnen corrigeren. Daarom moet kritiek niet (noodzakelijkerwijs) gezien worden als iets kwaads omdat men van (eerlijke) kritiek scherp blijft.

Democritus en Anaxarchus

In *Boterzacht en Flinterdun* gaven we aan dat we niet noodzakelijkerwijs meegaan met James als hij beweert dat Democritus een deel van de geplunderde bibliotheek van Rhakotis gekocht had van de met Alexander van Macedonië meegereisde Anaxarchus. Dat zou hebben gekund als Democritus inderdaad van 420-316 v.j. geleefd had zoals James veronderstelt. De consensus onder geleerden is echter dat Anaxarchus ca. 380-370 is gestorven. Dr. Flinterman haakt hierop in tegen het einde van zijn essay en vindt het bovengenoemde zo'n kapitale blunder van James dat het zijns inziens reden voor ons zou moeten zijn om James niet meer serieus te nemen. Ten eerste, de consensus onder Eurocentrische geleerden is wat ons betreft niet leidend. Wellicht had James wel degelijk goede argumenten om aan te nemen dat Anaxarchus van 420-316 v.j. heeft geleefd. Maar hij heeft die argumenten niet uitgewerkt, dus konden we hem wat dat betreft niet volgen.

Maar we kunnen het ook omdraaien. We hebben een heel boek geschreven waarin we de misvattingen van Eurocentrische consensus geleerden onder de loep nemen, zou dat dan ook inhouden dat geen van die geleerden ooit nog serieus

³⁴ J.J. Flinterman, *Gestolen erfenis 3: Alexandria revisited*, blz. 9.

genomen kan worden? In een eerder gepubliceerd artikel schreven Boter en Flinterman het volgende: "Wie vertrouwd is met het historisch ambacht weet echter dat een bron naast controleerbaar onjuiste ook goede informatie kan bevatten."³⁵ Nou, gelijke monniken gelijke kappen wordt wel gezegd, dus dan geldt dat net zo goed voor het werk van James. Omdat er bepaalde jaartallen in *Stolen Legacy* staan die we niet kunnen verifiëren wil dat niet zeggen dat we het kind weg moeten gooien met het badwater. Als het om data ging die de centrale thesis van het boek onderuit zou halen, dan zou het iets anders zijn geweest. Maar de belangrijke vragen die James stelt en de interessante hypotheses die hij naar voren brengt blijven gewoon van belang.

Conclusie

James heeft een aantal relevante vragen gesteld en interessante hypotheses ontwikkeld waarbij mainstream Eurocentrische geleerden zich ongemakkelijk voelen. Bijvoorbeeld de vraag hoe het mogelijk is dat de Grieken in Alexandrië de grootste bibliotheek ter wereld konden bouwen terwijl de Grieken zelf nauwelijks bibliotheken kenden. Waar kwamen al die boeken in de roemruchte bibliotheek van Alexandrië vandaan? Niet uit Griekenland in ieder geval. Een vraag die daarop aansluit is, hoe kan het dat er op een gegeven moment maar liefst duizend boeken werden toegeschreven aan Aristoteles over zeer uiteenlopende onderwerpen?

Dit zijn hele legitieme vragen, maar in plaats van dit soort vragen te beantwoorden hebben de lefkocentristen de Alexandrië valkuil ontwikkeld. Deze moest dienen als de ultieme dooddoener: George G.M. James werd geframed als een clown die niet eens zou weten dat Alexandrië helemaal niet bestond voor de komst van Alexander van Macedonië naar Egypte. Dus waarom zou men nog kennis moeten nemen van de rest van het betoog van James? En inderdaad, deze Alexandrië valkuil is succesvol gebleken. James wordt sindsdien in de regel door Eurocentrische geleerden afgeserveerd met hierboven genoemd argument. De lefkocentristen hebben er vele lachers mee op hun hand gekregen, ook in Nederland. Jammer is dat de vele mensen die ervoor doorgeleerd hebben, Lefkowitz inclusief, op hun beurt niet bleken te weten dat Alexandrië geen nieuwe stad was, maar reeds honderden jaren bestond en dat de Grieken in werkelijkheid een reeds bestaande stad uitbreidden. Met deze context erbij is de hypothese van James onmiddellijk een heel stuk minder bespottelijk. Wij denken dat James de naam Alexandrië mede consequent gebruikte omdat hij wilde benadrukken dat

³⁵ Boter, G en J.J. Flinterman, TVGESCH 129 (2) "Waarom wij studenten niet vertellen dat de Griekse cultuur uit 'Zwart Afrika' komt" blz. 249.

Alexandrië geen nieuwe stad was en dat hij ervan uitging dat zijn vakbroeders dat wel zouden weten.

In zijn laatste twee essays trachtte dr. Flinterman James op een andere manier in diskrediet te brengen. Hij trachtte dit te doen door aan te tonen dat uit de overgeleverde bronnen niet valt te destilleren dat Aristoteles in Egypte is geweest. Zoals wij in deze bijdrage aantonen ging hij er daarmee volledig aan voorbij dat James het daar helemaal mee eens is. Oftewel, dit betoog kunnen we categoriseren onder de noemer stroman. Het zijn interessante betogen alleen niet relevant voor de discussie.

James had een hele andere insteek. Hij ging te werk als een detective. Zo van: "die meneer heeft geen aantoonbare lucratieve inkomstenbron, maar hij draagt wel de duurste kleding en rijdt in de duurste auto's, hoe kan dat?". Want hoe konden de Grieken de grootste bibliotheek ter wereld bouwen in Alexandrië terwijl Griekenland zelf nauwelijks bibliotheken kende? De vraag over hetgeen overgeleverde documenten zeggen willen we zelfs omdraaien, zijn er ook documenten die verwijzen naar armada's beladen met boekrollen die van Griekenland naar Alexandrië koersten ten tijde van Alexander van Macedonië en de eerste Ptolemaeën? Als dat soort van bewijs ontbeert dan maakt dat de claim van James alleen maar sterker en moet met James aangenomen worden dat de boeken in de bibliotheek van Alexandrië voornamelijk uit Egypte kwamen. Dat wetende kan met recht gesproken worden over een gestolen erfenis.

Djehuti-Ankh-Kheru
Amsterdam
december 2021